Svenska litteratursällskapets Folkloristiska samlingar. 273

Bäckstugusittaren Johan Henriksson 73 år och hans syster Maria Wilhelmina 60 år, bosatta i Pockar by av Lappträsk socken, där födda och uppvuxna, berättade på mina frågor följande:

reg. Påsktrollen, uppträdde i kvinnoskepnad, försedda med ett öga, redo på en ugnssvipu. Man kunde ej se dem, om man ej satt på taket av ett hus, som var tre gånger flyttat. De härstamma från stora vattenkvarnar. — Påsktiden brukade ock elaka människor, i.s. käringar kunniga i trolldom stryka omkring i knutarna; gå in i fähusen för att stjäla åt sig mjölk-, kalv- och fårlycka genom att taga en bit eller tova med sig hem m.m. De lämnade stundom efter sig en trollpåse, som innehöll nio sorter såsom hår och ull, kamfert m.m. För att hindra dessa att gå in drogs kors (med någon rökning) med krita ovan dörrposterna (⊕) på fähus och stall, också sattes någon skära, lie eller bettsaker å samma ställe. —

reg. Vid julen lades halm på golvet, emedan man ej skurade, och lagades kronor av halm. Likaså kastades vid julen halm i taket mellan åsarna och detsamma, om den blev och hänga blev det gott rågår, annars dåligt.

reg. Bakades jullimpor, som smordes med kattlake från tenan, krusades med kam och sattes hela på bordet jämte en stor hel skinka. Av jullimporna sparades ända till sådden, då medtogs och åts därav; likaså när man började gå i vall för att korna skulle komma bättre hem och bli dubbelt mjölksås. —

reg. Julmorgonen fördes kl 2 à 3 brännvin till stallet och hälldes hästen i örat, man smulade bröd och hällde öl på och gav åt hästarna och korna för att de förra skulle springa bättre på julmorgonen. Talgljus lämnades och brinna i stall och ladugård. — Man begav sig mangrant

reg. till kyrkan, körde hårt, det som vid hemkomsten återstod av det myckna hö som medtagits fördes av värdinnan

Svenska litteratursällskapets Folkloristiska samlingar

ter på hunet åt korna, för att de genom att smaka på kyrkhoet skulle få kalvlycka.

reg. Nyårskvällen smältes tenn på någons namn. Blev det nå-got, som liknade en krona betydde det bröllop, blev det en lik-kista så betydde det död. När alla satto till bords och åto, skulle en gå ut bakom förstuten och se in, om någon då syntes utan huvud, skulle den dö.

reg. Fastlagstisdagen eller fettisdagen sopades golvet tidigt på mor-gonen och soporna fördes till första vägskälet att det ej skulle komma loppor på sommaren. Man måste äta nio gånger i varje knut och lika många gånger mitt på golvet av fastlagssoppan som var av bröd, för att få duktigt lin. Lägga sig på kvällen oäten efter badstun. Fick inte hugga ved och ej ens röra yxan, för att korna ej skulle börja halta. Kvinnorna fingo ej spinna på e. m., annars spann rocken av sig själv hela natten. Ut och åka med vit duk på huvudet för att få långt och rent lin. Om solen sken så länge att man kunde sadla en häst, så blev det gott årtår. "Maskdagen" (onsdag:) fick ej sås ärter.

reg. Skogsjungfrun, var fint klädd framtill, baktill luvig.

reg. Bergsrå eller -troll, bodde i berget, voro mera små och ej illasinnade. "Int ä de så långt mellan bergen att int trollen möts."

cop 1115-2

reg. Gårdstonten eller -rådandi hade ett öga, så omåligt att det ej tålde en halv tegelsten. At honom framsattes mat och själv hämtade han till gården, om man förhöll sig väl emot honom. Man kunde höra var han gick, emedan det brakade och sprakade. - Vaktade rian för eld och mot stöld.

Svenska Litteratursällskapets Folkloristiska samlingar.

reg. Näcken hade man sett sitta på en sten i det bredaste stället av ån, som går genom byn. Det var en kvinna och hon satt och tvättade sin bröst, som voro stora och långa, och kastade dem sen upp på axlarna. Drog med barn och dem som drunknade.

reg. Förebud. En elak man, som supit sig full, förebådade sin hemkomst, genom att det ryckte en hela timme först i dörren. —

reg. Förebud till död: man hörde hammarslag, hörde släpas och skallras med bräder och sjungas såsom när man begraver en död.

reg. När ett lik fördes ut, så sparkades de två stolar eller pallar, på vilka det stått omkull, för att det ej skulle gå igen.

reg. Om likhästen steg med högra benet först, så skulle en manssperson närmast dö.

reg. När ekorren eller göken kom nära byn och rapa, så blev det eldsvåda.

reg. När man nyser mycket, talar någon illa om en.

reg. Kliar högra handen, så får man gott matförråd, om vänstra, så liligt.

reg. Vid resa, sitta ner förut någon minut resklädd, för att få lycka på resan.

reg. För att få tillbaks bortstulen smörlycka skulle man taga al och skala tre alpinnar och sätta i kärnan och så kärna.

reg. Kvinnor med elaka ögon släpptes ej in vid ölbryggden. Det hade inträffat att då en sådan kommit in rostan sade tipp, tillipp, kom hi, kom hi, kom hi och stannade.

reg. När någon stal skulle han stiga tre steg baklänges, så skulle det bli hemligt.

reg. För att hindra tjuvnad skulle sättas kvicksilver under golvet, så skulle de ej komma igen.

reg. (Fick ej lova vid nedan, emedan fåren ej åto det, ej heller då tagit badkvattor.

reg. Åskeld släcktes genom några droppar kvinno-mjölk.

reg. Berättarinnan hade botat ett sjukt får medelst kokt söt-mjölk med smör ~~uti~~ (att) tre gånger släppt genom en vigsel-ring.

reg. En ko som genom en kvinnas beröm slutat äta (hon hade sagt: ai, ai, se likava lekmå) blev frisk, då den fått in band av en mössa som bränts till pulver.

reg. Giftaslycka, för att erhålla den satte flickorna något i kaffe, som gossarna sedan skulle dricka. Berättarinnan hade givit en man rådet att påtaga svarta byxor av gammalmodigt kläde och fria i dem. Han hade lyckats.

reg. Vid mitt besök hade berättarinnan, som för gikts skull satt i sängen, sticket avigt, för att lindra värken eller göra henne frisk om möjligt. Hon sade sig ock alltid gå med ena strumpan rät och andra avig och följande dag omvänt för att alltid ha lycka i sina företag. —

reg. [Underbyggarna, hade man sett en gång om sommaren i ett djupt dike där kvan var sprucken, men blott litet av huvudet.]

---

f. d. bonden Henrik Lillstu, 82 år, berättade väsentligen detsamma i de punkter om vilka han visste besked. På tal om ärtsådden, kände han intet när-mare om "märkdagen", men sade att "ärter aldrig bör sås under nordanväder." —

Johan Malakiasson, 61 år, född i Kimoböle av Lappträsk, men sedan 15 års ålder uppvuxen och ~~fr~~ allt än bosatt i Porlom berättade följande, som delvis bekräftades och i vissa punkter kompletterades av vid tillfället närvarande f. d. sjömannen Westenberg, över 60 år, och snickaren Matts Nielsson, omkr. 50 år. —

reg. Påsktrollen voro kvinnor i manskläder av skinn eller päls, de hade utslaget hår. För att se dem måste man sitta på taket av ett tre gånger flyttat hus med ryggen mot varandra och utan att tala med varandra. Så hade det. två män i Kimoböle suttit på sitaket och fått se ett möss förspänt för ett hölass, när de icke kunde låta bli att tala med varandra började det söka sig upp för vikkanten som ett blodigt oxhuvud. Då sprungo männen ner och rädda ned och hem. Trollen hade ofta en "ugnsopsvipa på hårdon".

reg. Julhalmen kastades utom på golvet även mot taket. Så många strån, som ~~[illegible]~~ Knutdagen funnos hängande mellan åsarne och taket, så många rågrian skulle man få nästa skörd. —

reg. Jullimpor bakades fyra stycken lika stora, den femte större, men likvisst i form lik de övriga. De krusades på skilda fasoner med fingerslingor, horn, nycklar, kammar m. m. och sattes ovanpå varandra fram på julbordet. Den lilla åts om julen, men av de fyra åts en Knutdagen, en Kyndelsmässodagen, en fastlagstisdagen och en vid vårsådden. —

reg. Vid färden ~~från~~ julkyrkan borde man vara först när man for från kyrkbyn, men först när man kom hem och värdinnan gav åt kona det som återstod av det medhavda höet.

reg. Nyårskvällen sattes tre saltkorn under varje tallrik, den vars saltkorn förblevo hela fick leva i fred, den vars blevo sönd, dog under året. Smältes tenn nyårskvällen om det blev

Svenska Litteratursällskapets Folkloristiska samlingar.

många små korn betydde borskap åt husbondefolket, blev linet klart betydde det hälsa, om råskigt, spikdorn.

reg. Fastlagstisdagen på kvällen spändes häst för släden och sjöngs en visa om linet att det skulle bli gott linår.) –

reg. Skogsrået var en kvinna framifrån, bakifrån som en trågrep.

reg. När Näcken visade sig betydde det att någon skulle dö.

reg. Gårdsrådare hade varje gård. Var det husbondens så hade man god, var det värdinnans dålig lycka. Tomtarna i stallet, rian m.fl. uthus bevakade deras bästa. För övrigt buro de till gården eller förskingrade enligt sitt förhållande till husbondefolket.

reg. Förebud. Kliar högra handen så betyder det lycka, likaså högra ögat. Ringer högra örat, så talar en ovänperson illa om en, ringer vänstra en kvinna. –

reg. För att hindra den döde att gå igen, måste det mått enligt vilken man legat kistan föras med liket och kastas bort vid vägen. –

reg. Vid sådden hade man med sig en yxa och kastade den framför sig på tegen förrän man själv gick dit. Detta gjordes för att få riklig skörd.) – I sädesväskan lade man ner hälften av en hästsko och ett svintryne, för att hästarna ej skulle gå i säden, ej heller svinen gå och göra illa.

reg. Giftaslycka. Mannen fångade ett flädermöss och bar det i fickan och skrapade därmed i hemlighet sin älskade. Också kunde man nöja sig med tre droppar blod av flädermöset på näsduken, varmed man sedan slog sin älskade.

En kvinna åter skulle sätta i det kaffe hon bjöd sin älskade en sockerbit, som hon dess=förinnan vått med sin egen svett t.ex. genom att hålla den under armbågen. Om dock mannen anade oråd och hällde en droppe bort av kaffet, då hjälpte det ej.

Inl. av Prof.
Kaarle Krohn 21/X 16

David
Westerlund
1916.

Svenska litteratursällskapets
Folkloristiska samlingar.
273